

Niet weggooien

puntkomma
woensdag

pagina 2

beeld ANP

13 Christelijke filosofie in de lijn van Augustinus en Calvijn.

4 De Air Force One is het krachtigste symbool van Amerika.

De christelijke filosofie is met name aan de Vrije Universiteit (foto) beoefend.

filosofie

Denken met het hart. Christelijke filosofie in de traditie van Augustinus en Calvinus,
Bas Hengstmengel, uitg. Buijten & Schipperheijn, Amsterdam, 2015, ISBN 978 90 5881 671 9; 288 blz.; € 20,-.

Denken in de lijn van Calvinus

tekst Klaas van der Zwaag
beeld ANP

Wat heeft geloof met de rede te maken? Bas Hengstmengel laat overtuigend zien dat er een respectabele school van filosoferen bestaat in de gereformeerde traditie, die teruggrijpt op zowel Calvinus als Augustinus.

Bas Hengstmengel is filosoof, jurist en psycholoog en verbonden aan de faculteit wijsbegeerte van de Erasmus Universiteit Rotterdam. In "Denken met het hart" beschrijft hij het denken van Augustinus, de periode van de middeleeuwen (Thomas van Aquino, Duns Scotus, Ockham en het nominalisme en de invloed op Luther), Calvinus, het neocalvinisme (Kuyper, Bavink), Herman Dooyeweerd en Alvin Plantinga. Hij eindigt met meer systematisch opgezette hoofdstukken over de "Augustijnse christelijke filosofie", de metafysica en wijsgerige theologie.

Het accent ligt op Herman Dooyeweerd en Plantinga. Daarmee is ook de toon gezet van de wijsgerige traditie, namelijk die

van het neocalvinisme, waartoe Dooyeweerd en Plantinga ook in kerkelijk opzicht behoorden (in de Nederlandse en de Noord-Amerikaanse variant). Beide denkers plaatsen zich nadrukkelijk in de gereformeerde traditie en beroepen zich even sterk op Calvinus. De invalshoek is wel anders: Dooyeweerd vanuit de wijsgerige traditie van Europa, Plantinga vanuit die Anglo-Amerikaanse analytisch-wijsgerige traditie. Dooyeweerd is geïnteresseerd in de analyse van werkelijkheidsstructuren en van de "theoretische denkhouding", een wijsgerige fundering voor een neocalvinistische wetenschapsbeoefening. Plantinga beoogt vooral een wijsgerige verdediging van het theïstisch geloof.

In de augustijnse christelijke filosofie wordt een specifiek christelijke wereldbeschouwing of denkwijze geformuleerd die een tegenwicht wil bieden aan het naturalisme, subjectivisme, nihilisme en relativisme. Het neocalvinistisch perspectief, zoals we dat bij Dooyeweerd en Plantinga tegenkomen, heeft iets strijdbars, activistisch, waardeert ook de rede –met name bij Plantinga– als min of meer neutraal instrument. Het wijsgerig-technische denken is volgens Plantinga als zodanig neutraal. „Het gaat om de inzet, de inhoudelijke voeding en het

doel ervan”, zo commentariëert Hengstmengel zijn denken. Er bestaat volgens Plantinga ook geen fundamenteel verschil tussen theologie en filosofie. Zowel Dooyeweerd als Plantinga claimt een christelijke filosofie te hebben ontwikkeld.

„Denken met het hart” is een treffende typering van de augustijnse-calvinistische traditie: het hart is het religieuze centrum van de mens dat het denken en de filosofie bepaalt. Sterk punt is de opvatting van de integrale persoon en de doorwerking van zonde en genade op alle terreinen van het leven. Hengstmengel: „Het verstand, de rede, is niet los verkrijgbaar. De christenfilosoof kan niet anders dan denken met het hart.” Door de vernieuwing van de Geest ondergaat ook het denken een transformatie.

Hengstmengel heeft met zijn boek een grote dienst bewezen aan de studie van het christelijk denken. Veel wat er op dit terrein beschikbaar was, was alweer verouderd of weinig toegankelijk geschreven. Zijn boek is leesbaar voor niet-filosofisch ingewijden, terwijl het toch links gedocumenteerd is vanuit de primaire bronnen. Dat het christelijk denken nog steeds levend is –met name in Noord-Amerika– laat dit boek overtuigend zien.

trompet en orgel

Magnifique, Arjan & Edith Post (trompet) en André van Vliet (orgel); Excellent Recordings (ER 116115); € 14,95; rd.nl/gedraaid

tekst A. M. Alblas

Na drie jaar is daar dan Cathedral Tour 2. Kwam de eerste tour van de trompettisten Arjan en Edith Post met organist Marco van Toom uit Orléans, de tweede komt uit de Westfaalse St.-Gudulakirche in Rhede, met organist André van Vliet.

De drie zijn goed op elkaar ingespeeld. Hun cv wordt breed uitgemeten in het cd-boekje, net als de geschiedenis van de kerk en van het 52 stemmen tellende Seifertorgel uit 1998. Als de stofkam even door het boekje gehaald was, had dat een dubbel afgedrukte alinea op bladzijde 9 kunnen voorkomen. Jammer dat een toelichting op de twintig gespeelde werken ontbreekt.

Overigens komt er een aansprekend repertoire aan bod. Het begint met een aardige medley van enkele tophits van Bach, waarin de blazers fors aanzetten. De grote Seifert blijft

meestentijds wat op de achtergrond.

Er passeert een keur aan barokrepertoire. Met Händels "Arrival of the Queen of Sheba" is succes verzekerd. De Toccata van Martini spat uit de boxen. Waardig klinken de vier delen van het Concert in Bes van Telemann. Van later datum is de van een opera tot orkestsuite omgebouwde mars uit "De liefde voor 3 sinaasappelen" van Prokofjev.

Verder passeren het "Zwanenmeer" en de "Notenkraaker" van Tsjajkovski en het Adagio uit het ballet "Spartacus" van Chatschaturjan. "Idyll" van Bédard en "Sketch in White" van Sandermann zijn de enige twee orgelSolo's.

Na de donkere trompettonen in het mooie kerklid "Dear Lord and Father" van Parry is de "War March" uit "Athalia" van Mendelssohn de uitsmijter.

Al met al een aardige, niet al te diepgravende "tour de cathedral".

orgel

Tunder – Alle orgelwerken met twee wereldpremières; St. Groningen Orgelland (SGO 071-1115); € 7,50; rd.nl/gedraaid

tekst Sietze de Vries

De Stichting Groningen Orgelland vierde vorig jaar dat ze 45 jaar bestond. Een van de activiteiten was het integraal uitvoeren van alle orgelwerken van de eveneens jubilerende Franz Tunder (1614-1667) in de Groningse Martinikerk. Pieter Dirksen en Vincent van Laar tekenden voor deze uitvoering, die nu ook op geluidsdrager is vastgelegd.

Dirksen had zich al eerder uitgebreid in het werk van Tunder verdiept en schreef een lezenswaardig artikel dat op de website van de stichting te vinden is. Hier is ook een aantal orgelwerken te beluisteren dat niet op de cd paste. Wat het schijfje extra bijzonder maakt, is dat er twee onvoltooides composities op staan die voor de gelegenheid overtuigend voltooid werden door de twee spelers.

Tunder, voorganger en schoonvader van Buxtehude, is relatief

onbekend gebleven. Dat zal ermee te maken hebben dat zijn muziek er in verschillende opzichten net tussenin zit: nét niet de poëzie van Scheide-mann, maar ook nét niet de vierkante stoerheid of uitbundigheid van Weckmann, Buxtehude of Bruhns. Toch is het kwalitatief hoogwaardige muziek met wonder-schone momenten.

Dirksen en Van Laar zijn uitstekende pleitbezorgers van deze componist. En natuurlijk is het Martiniorgel een ideaal instrument om deze muziek optimaal te vertolken. Onwillekeurig ga je de beide spelers vergelijken. Hoewel beiden meer dan uitstekende spelers zijn, weet Van Laar mij toch het meest te boeien met een ragfijn toucher, prachtig orgelgebruik en aanstekelijke muzikaliteit. De prima geluidsopname en de kleurrijke, creatieve lay-out van de cd-omslag dragen bij aan een waardevol erfbetoon aan deze Lübecker orgelmeester.